

Derda Dávid – Derzsy Márk – Gyenes Andrea – Kozma Zsófia –
Pásztor Angelika – Szabó Katalin – Szabó Zoltán – Tóth János
Márk

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 51. Vándorgyűlése

Idén koronázóvárosunk, Székesfehérvár adott otthont a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 51. Vándorgyűlésének. Az ország első és sokáig egyetlen hiteleshelyként szolgáló települése ihlette a rendezvény témaválasztását. Az idei mottó a „Hiteles hely – mindenhol, mindenkinek” volt. A hitelesség mint kulcsfogalom azt jelenti, hogy a valóság megfeleltethető annak, amit a külső szemlélővel láttatni szeretnénk. A könyvtárak esetében sincs ez másként; hiteles információforrásként és megbízható, pontos intézményként határozhatjuk meg a könyvtárat, és benne önmagunkat is. A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárból népes csapat érkezett Alba Regia városába, hogy az előadások meghallgatása mellett a helyszín nevezetességeit is megismerhesse.

Az első napon – megérkezésünket követően nem sokkal – már egy közös szakmai program várt ránk, a Püspöki Palotában, amelyben a Székesfehérvári Püspöki Könyvtár található. A főpapi hagyatékokból gyarapodó állomány gyűjtőköre a teológia, az egyháztörténet, a bibliikum és a helytörténet témaköreit öleli fel. Bár az épületben több mindent megtekinthettünk – mint például az egyházmegye püspökeit ábrázoló festményeket, a barokk kályhákat, valamint a püspöki magánkápolnát (ahol még az ott dolgozók is csak évente egyszer vehetnek részt misén) –, mégis a könyvtárban található könyvek története volt a legérdekesebb téma. **Stempely Irén** könyvtáros igazán érdekes könyvtörténeti ismertetéséből megtudhattuk, hogy a kiállított ősnymtatványokon kívül hamis corvinákat is őriznek, valamint hallhattunk egy izgalmas történetet több lopás után előkerült, visszakapott kötetről.

Nyitó Plenáris Ülés – Prof. Dr. Hermann Róbert, Dr. Cser-Palkovics András, Barátné dr. Hajdu Ágnes, Krucsainé Herter Anikó, Buriánné Tarró Edit (Fotó: Simon Erika)

A nyitó plenáris ülésen az ünnepi köszöntőket egy történettudományi előadás követte. **Hermann Róbert** (kutatócsoport-vezető, VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár) *A Történet-szj hitelesség, hiteles történetírás – átgorhatjuk-e a saját árnyékunkat (és másokét)?* című előadása több kérdésre igyekezett választ adni: létezik-e objektív történetírás?, minek tekinthetjük a magyar történelmet?, valóban igazak-e a tankönyvi tételek?, mindig az aktuálpolitika szűrőjén keresztül kell-e megmagyarázni a múltat? A történeti hitelesség érdekében fontos felkutatni az összes forrást, a saját kontextusában kell értelmezni azokat, csak a pusztá tényeket kell tudni leírni, semlegesnek kell lenni. Hermann végső következtetése az volt, hogy soha nem lesz pontos tudásunk arról, hogy hogyan is legyünk teljesen hitelesek, de törekednünk kell rá. Az előadást a szakszerűség, a közérthetőség és a humor előadásmód hármasa jellemezte, az utóbbi a nézőközönség jókedvét is előhozta.

A szünet után a kitüntetések átadására került sor, ahol kolléganőnk, **Bors Anikó** vehette át *Az év fiatal könyvtárosa* díjat. Anikó az óvodások, az általános iskolások és a gimnazisták számára kidolgozott játékos könyvtárismereti, ismeretterjesztő és adattárhasználati programjáért nyerte el az MKE és az Informatikai és Könyvtári Szövetség közös elismerését.

A konferencia második napja a szekcióüléseké volt, ahol tizenkét szekció sorakozott fel sok-sok előadással. Igyekeztünk minden helyszínen ott lenni és minél több prezentációt meghallgatni.

A Bibliográfiai Szekció egy szponzori bemutatkozással indított, ahol a Monguz Kft. munkatársa, **Fülöp Endre** rendszertervező mérnök *Egy pilot FRBR katalógus bemutatása* című előadásában egy kutatás-fejlesztési projektet prezentált, amelynek újdonsága, hogy a bibliográfiai adatokat szerzői jogi adatokkal kapcsolja össze egy platformba. A probléma

Bors Anikó, Az év fiatal könyvtárosa díj átvétele után (Fotó: KSH Könyvtár)

az, hogy a szerzői jog a műhöz kapcsolódik, viszont a könyvtári katalógusban nincsenek művek, csak kiadási rekordok. Az FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) modell lehetővé teszi, hogy megkülönböztessük egymástól a kiadásokat, a műfordításokat és a példányokat. Ha példának okáért az *Egri csillagok*ra keresünk cím szerint, láthatjuk a műhöz kapcsolódó kiadásokat, műfordításokat, hangoskönyveket stb. A Monguz Kft. szoftverének segítségével lehetőségünk van egy modern, felhasználói igényekre szabott katalógust készíteni. Az utómunkálatoknál persze szükség van kézi beavatkozásra, de egy adott ontológia megalkotásával az integrált könyvtári rendszerben lévő rekordjainkat „kiokosíthatjuk” úgy, hogy az új kihívásoknak is meg tudjon felelni a könyvtár.

Pogány György (ny. könyvtárigazgató, Kármán József Városi Könyvtár és Közösségi Ház, Pilis) az 1920 és 1940 közötti időszak romániai magyar könyvtáiról beszélt. A trianoni békediktátum nemcsak jelentős területvesztéssel járt Magyarország számára, de a könyvtárak száma is jelentősen csökkent, körülbelül 1869 magyar könyvtár lett a román állam tulajdona. A legnehezebb helyzetbe az állami és önkormányzati könyvtárak kerültek, mivel a határon túl rekedt magyaroknak semmilyen beleszólásuk nem volt ezek sorába. A legjelentősebb ezek közül a kolozsvári egyetem könyvtára volt, amely a vizsgált időszakban a román állam büszkesége lett. Az egyházi könyvtárak korlátozott autonómiát élveztek, szabadon léteztek; beszerzési keretüket ugyan csökkentették, de létüket nem

fenyegette veszély. 1941 után azonban gyakran érte rágalmazás a magyar gyűjteményeket. Az alapítványok, egyesületek jogilag bizonytalan helyzetbe kerültek, könyvtáraik kvázi muzeális gyűjteményekként maradtak fenn, nem gazdagodtak az egyes állományrészek. A szocializmus idején nagy részüket államosították. A legtöbb népkönyvtár – csaknem 1300 – megszűnt: 1929-ben már csak 179 működött. A helyzet megoldására könyvgyűjtési akciókat szerveztek az 1930-as évek végéig, amelyek során 360 faluban újraéledtek a népkönyvtárak, jórészt a parasztság számára. A legnagyobb ilyen akció Hóman Bálint kultuszminiszter nevéhez kapcsolódik, mely során mintegy 200 ezer könyvet küldtek ki az anyaországból Erdélybe, a második bécsi döntés után 1940-ben. A második világháború után azonban az erdélyi magyar könyvtárügy jelentősen visszaszorult; még nehezebb helyzetbe került, mint a két világháború közötti időszakban.

Pogányné dr. Rózsa Gabriella (könyvtárvezető, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Védelem-egészségügyi Igazgatóság Védelem-egészségügyi Laboratóriumi Intézet Tudományos Könyvtár) a Honvéd Központi Kórház tudományos információs rendszerét mutatta be, az 1950-es évekre fókuszálva. A Honvéd Kórház pontosan 120 éve költözött jelenlegi helyére, a Róbert Károly körúti épületekbe, és már az 1870-es évektől létezett a helyőrségi kórházi tudományos rendszere. A második világháború után kezdett el modern alapokon újrászerveződni a tudományos információs rendszer; a kórház igazi katonai orvosi tudományos központtá vált, képzéseket tartott és szakfolyóiratot adott ki. Az 1950-es évekre a szovjet minta szerint szerveződött meg a dokumentációs rendszer, amely a mai könyvtár alapját képezi. Fontosak voltak a „nyugati” könyvek beszerzésének lehetőségei is, ezáltal az orvosok és az egészségügyi dolgozók meg tudtak ismerkedni a kurrens szakirodalommal.

Sóron Ildikó (régioigazgató, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) az olvasóközönség különböző típusait vázolta fel a hallgatóságnak. A FSZEK készítette egy nem reprezentatív kérdőíves felmérést a könyvtárosok körében, amelyben arra voltak kíváncsiak, hogy milyen főbb olvasói típusok léteznek. Az eredmény: érdeklődő, tanácstalan-gyámoltalan, agresszív-követelő, hisztis, vicces és kioktató olvasók használják a könyvtárat. Arra a kérdésre, hogy melyek a „veszélyes” típusok, az agresszív és a kioktató típust nevezték meg a válaszadók. A hisztistől nem tartanak, az ilyen olvasót inkább viccesnek tartják. Arányukat tekintve, mintegy 57 % az érdeklődő, udvarias típus, míg a tanácstalanok aránya 15 %-ot mutat. A felmérésben arra a kérdésre is keresték a választ, hogy mekkora problémát jelent egy-egy olvasó. Ezt egy pontrendszer segítségével próbálták meghatározni: 1 pont a „tudom kezelni”, 5 pont az „elmenekülök inkább”, a két érték között a „valahogy megküzdök vele”-állapot van. Az agresszív és a kioktató kapta a legtöbb pontot, az érdeklődő nem jelentett gondot, még az erőszakos viccelődést is kezelhetőnek tekintették. A szabad szavas olvasói kategóriák között szerepelt még: a főnök, a melabús, az ügyeskedő-hárító, a provokátor, az ápolatlan, a támadó, a hálás, a mentálisan zavart, a bizalmaskodó, a telefonjával fontoskodó stb.

Bártfai Erika (osztályvezető, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Debreceni Egyetemi Kiadó) a 2018-ban elhunyt Koltay Klára szellemi hagyatékáról és az RDA (Resource Description and Access) honosításának időszzerű kérdéseiről beszélt. A katalógizálással kapcsolatban elmondta, hogy jelenleg is az 1961-es párizsi alapelvek alapján dolgozunk, és sok mindent mereven kezelünk (pl. csak három szerzőig vesszük fel a neveket). Húsz éve létezik a funkcionális adatmodellcsalád, amelynek része az RDA,

az FRBR és a BIBFRAME, de még mindig az elméleti vitánál tartunk, nem került bevezetésre a magyar könyvtárügybe egyik katalogizálási szabályzat sem. Az RDA „kiszabadítja a műveket a dokumentum rabságából”, sokkal inkább szellemi vagy művészi alkotásoknak képes látni azokat, mint korábban. Az olvasó fejével gondolkodik: az adott műhöz kapcsolódóan szeretné látni, hogy van-e belőle hangoskönyv, műfordítás, adaptáció; és ha van, mennyi. Más országokban (Dániában, az Egyesült Királyságban, Finnországban és Franciaországban) már megkezdődött az átállás erre a funkcionális adatmodellre. A Debreceni Egyetem könyvtára elkezdte katalógusa rekordjainak adatkonszolidációját; főként hibajavítást, adattisztítást végeztek eddig. Az előadó a megvalósult feladatok közé sorolta a Magyar Nemzeti Névtérhez történő kapcsolódást, a belső szabályzat megalkotását, a képzési programot, az elektronikus dokumentumok teljes feltárását RDA-rendszerben. A katalogizálás során törekedni kell a szabványos rövidítések elkerülésére (mindent ki kell írni), a szerzők elhagyása helyett az összes szerzőt fel kell venni, a sajtóhibákat külön mezőben kell feltüntetni. A könyvtárak megújulása jobban kiszolgálja az olvasók mostani igényeit, és hiteles adattárak, katalógusok épülhetnek mindenki számára.

Székelyné Török Tünde (osztályvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár) az RDA-HU munkacsoport munkáját és eredményeit ismertette. A munkacsoport 2017-ben alakult meg az Országos Széchényi Könyvtár égisze alatt, feladatai közé tartozik a külföldi terminológia magyarra fordítása (pl. az authority-egységesítés), a HUNMARC-ról MARC 21-re történő átállás, ütemterv a fokozatos át-téréshez. Kezdetben a könyvtáraknak hibrid katalógusai lennének, amelyekben a régi típusok mellett az új szabályok szerinti rekordok is megférnének egymással; a visszamenőleges javítás folyamatosan haladna. Elkészült a *Statement of International Cataloguing Principles (ICP)* című dokumentum fordítása¹, hátra van többek között az RDA WebKit magyarítása és a MOKKA átalakítása.

Vass Johanna (könyvtárvezető, Magyar Művészeti Akadémia Könyvtára) az RDA fejlesztésének legújabb nemzetközi eredményeiről számolt be. Az utóbbi néhány évben az Amerikai Egyesült Államokban az LRM (Könyvtári Referenciamodell) és a BIBFRAME (Bibliográfiai Keretrendszer) fejlesztései során könyvtári metaadatrendszereket állítanak össze, szótárakat, névtereket hoznak létre. Nemcsak a megfeleltetés a cél, hanem az összefésülés is, hogy az adatok közötti kapcsolatokat is kialakíthassák a háttérben. Az elkövetkezendő időkben ennek a megfelelési mintának a definícióit is megalkotják, amihez a szemantikus web nyújt már jelenleg is segítséget. A távlati cél igen nemes és magasatos: minél jobb egy könyvtár bibliográfiai univerzuma, annál könnyebben elérhető az olvasók számára az információk; saját szolgáltatásai hatékonyabbá válhatnak, és alapcélkitűzései is jobban teljesülhetnek.

A Fejér Megyei Szekcióban **Czetz Balázs** (levéltár-igazgató, főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Megyei Levéltára) a nyitott levéltárak kutatásban és a kutatók szolgálatában betöltött szerepéről tartott előadást. Hallhattunk a városiasodás és az írásbeliség összefonódásáról; megtudhattuk, hogy az okleveleket állandó alkalmazottak írták, hogy ezáltal is biztosítva legyen a folytonosság az írásbeliségben; megismerkedhettünk a megpecsételt okiratok típusaival (privilegium, nyílt és zárt oklevél). Az oklevelek és a rajtuk található pecsétek is mesélnek; ezekből valamelyest rekonstruálni lehet Székesfehérvár gazdasági, társadalmi, politikai történetét is, még akkor is, ha egy-egy törvény esetleg nem maradt fenn az adott korból, csupán hivatkoznak rá későbbi dokumentumokban.

Czetz Balázs előadás közben (Fotó: <http://konyvtar.vmk.hu/vandorgyules/>)

Pokrovenszki Krisztián (igazgatóhelyettes, Szent István Király Múzeum) előadásának első felében bemutatta a rendház történetét, amely ma a Szent István Király Múzeum központja. A telket 1688-ban a jezsuiták kapták meg, az épület utcai frontjának építése csak 1742-ben kezdődött meg, az udvari szárny kialakítására 1752–1753-ban került sor. 1746-tól egy patika is helyet kapott a rendházban. 1776-ban a jezsuita rend feloszlása után a pálosok kapták meg az épületet. 1813-tól 1950-ig a ciszterciek kezelésébe került a rendház, amely 1978-tól múzeumként működik. Az épület felújítására és korszerűsítésére az Árpád-ház program keretében kerül sor. A projekt során alaposan felmérik az épületet: építéstörténeti dokumentáció, örökségvédelmi értékleltár készül, és régészeti kutatásokat is folytatnak. A régészeti feltárások majd választ adnak arra a kérdésre, mi lehetett a XVII. század végét megelőzően a területen. A jövőről keveset árulhatott el Pokrovenszki; ami biztos, hogy a program keretében egy többszintes látogatóközpont fog épülni, digitális technikával felszerelve.

Kollégánk, **Rovács Barna** (szaktájékoztató könyvtáros, KSH Könyvtár) *Fejér megye gazdasága és társadalmá a 20. században, tematikus térképek alapján* címmel tartott előadást. 1945 végéig térképészeti osztály is működött a Központi Statisztikai Hivatalban, könyvtárunkban pedig közel 15.000 térképet őrzünk. Az előadás gerincét a népszámlálás adataira vonatkozó térképek adták, amelyekkel az előadó a város és térsége lakosságának változásait, felekezeti hovatartozásukat, valamint a belső elvándorlásokat illusztrálta. Bemutatta, mennyire változtatta meg a város és környékének életét az autópályák, vagy például a Videoton gyár megépítése. Mindezek alapján megállapította: az elmúlt száz év történetének Székesfehérvár volt az egyik nyertese.

A Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének programját rendhagyó módon egy dokumentumfilm, **Burján Zsigmond** *Fehéredő múlt* című dokumentumfilm-sorozatának negyedik része nyitotta meg. A széria befejező darabja, amely *Az utolsó szó jogán* alcímet viseli, Siklósi Gyula régésznek állít emléket, aki rendkívül sokat tett Székesfehérvár középkori történetének feltárásáért. A filmben megszólalnak egykori munkatársai és ismerősei, valamint olyan fiatal régészek és történészek is, akik Siklósi Gyula nyomában haladva újabb és újabb leletekre bukkantak, amelyek tovább mélyítik a város történetére vonatkozó

tudásunkat. Az interjúkból megismerhetjük az utóbbi évek régészeti feltárásainak legjelentősebb eredményeit, amelyek főleg Székesfehérvár kora Árpád-kori építményeivel és státusával kapcsolatban szolgálnak értékes ismeretekkel és bizonyítékokkal.

A vetítést követően a film készítője, Burján Zsigmond emlékezett meg röviden Siklósi Gyula személyéről és munkásságáról, illetve a sorozat többi része iránt érdeklődőknek felhívta a figyelmét, hogy a filmek a közeljövőben elérhetőek lesznek Székesfehérvár önkormányzatának honlapján.

A Fehéredő múlt című film befejező részének vetítése

A Jogi Szekció előadásainak a Székesfehérvári Törvényszék épülete adott otthont. Az előadások témája, szorosan kapcsolódva a vándorgyűlés idei tematikájához, a hiteles jogi szaktájékoztató volt, ezen belül pedig arra keresték a választ, hogy kik, hol, hogyan, miből tudnak hitelesen tájékoztatni. Az első előadó páros mindkét tagja a jogi szaktájékoztatóban dolgozik: **Varga Tímea** az Országgyűlési Könyvtár (OGYK) jogi szakreferense, **Aczél-Partos Adrienn** a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar (PPKE JÁK) könyvtárának vezetője. Mindketten napi szinten szembesülnek a hiteles tájékoztató kihívásaival és nehézségeivel, előadásukban az ebből származó tapasztalataikat osztották meg a hallgatósággal. Kezdeként meghatározták a hitelesség fogalmát, majd azt a témát járták körbe, hogy a szaktájékoztató tevékenységet mi teheti megbízhatóvá. Tapasztalataik szerint számít a tájékoztatást adó személy megjelenése, segítőkészsége és fontos a jó kommunikációs készség, valamint a témában való jártasság. A hitelesség kérdésében szempont lehet még a hely (épület, olvasóterem), ahol a tájékoztatás történik, valamint elengedhetetlen, hogy a forrás is megbízható legyen. Előadásukban összehasonlították az OGYK mint szakkönyvtár és a PPKE JÁK mint felsőoktatási könyvtár feladatait, gyűjtőkörét, szolgáltatásait, valamint tájékoztatói forrásait is. A könyvtárak sok hasonlóságot mutattak, a legnagyobb eltérés talán a feladatok között volt felfedezhető. Az előadás zárásaként az előadók megosztottak velünk néhány emlékezetes kérdést, amelyet munkájuk során az olvasóiktól kaptak, majd összegezték az elhangzottakat. A konklúzió az volt, hogy sok a hasonlóság és sok a különbség is a két könyvtártípus között, de a hitelesség folyamatos erősítése, építése mindkét intézmény számára rendkívül fontos.

A Tudományos és Szakkönyvtári Szekció egyik előadásában a pécsi Tudásközpont működtetésének érdekességeit és nehézségeit mutatta be az épületben működő két intézmény vezetője, **Szeberényi Gábor** (főigazgató, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár) és **Miszler Tamás** (igazgató, Csorba Győző Könyvtár). Majdnem kilenc éve áll nyitva az olvasók előtt a pécsi Tudásközpont, hivatalos nevén a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont. Az épület az *Európa Kulturális Fővárosa – 2010* projekt kiemelt beruházása volt. Körülbelül egymillió dokumentummal, több mint 13.000 m² területen és 7 szinten osztozik a PTE Egyetemi Könyvtár Központi Könyvtár, a Csorba Győző Könyvtár és a Benedek Ferenc Jogi és Közgazdasági Szakkönyvtár. Az épületbe költöző könyvtárak harmonizálták dokumentumállományukat és könyvtári szolgáltatásait, valamint az úgynevezett „szolgáltatásintegráció” keretében közösen működtetik a főbb tevékenységeket (beiratkozás, regisztráció, kölcsönzés, olvasók kiszolgálása).

Az induláskor forradalmi újdonságot hozott ez a konstrukció, de az évek során kiderült, hogy a tervezéskor azért nem feltétlenül csak szigorúan könyvtári szempontok mérültek fel. A Zsolnay kerámiával díszített Kaptár a földszintről ágaskodik az épület teteje felé, az épület belső tereinek nagyjából fele ezért egy légtér, a szeparáció kevésbé valósult meg. A Tudásközpont – szintenként haladva – az alábbi részekből áll: tömörraktár, étterem, könyvesbolt, fogadótér, kiállítótér, előadóterem, szabadpolcos terek, olvasóterek, folyóirat-olvasók, kölcsönzői terek, legfelül pedig a gyermekkönyvtár és a zeneműtár. A nyitott kialakítás következtében egymás alatt van a gyermekkönyvtár és a Jogi és Közgazdasági Szakkönyvtár, ami olykor nehézséget okoz az együttélésben. A munkafolyosók is nyitottak; a függőfolyosós kialakítás miatt az olvasók mindent hallanak több emeletnyi távolságban, ami megnehezítheti az elmélyült kutatómunkát a számítógépes teremben és az olvasótermekben.

A Tudásközpont üzemeltetését a Tudásközpont Kft. végzi, és az épület biztonsági szolgálatát is a Kft. biztosítja. Mindez az amúgy sem egyszerű működési szerkezetet a tulajdonviszonyok tekintetében tovább bonyolítja. Az alapításkor meghatározott tulajdonosi arányok nem egyeznek meg a használati arányokkal, és ott vannak még a különböző közüzemi számlák ügyei is, valamint az emberi erőforrások megfelelő és hatékony felhasználása.

Érdekeség, hogy a földszinti regisztrációs pultban két munkaállomás van. Az egyensúly fenntartásának érdekében az egyik helyen mindig a PTE könyvtárosa, a másik széken pedig a Csorba Győző Könyvtár alkalmazottja ül. Ez a működési elv valósul meg az épület több szintjén is, így folyamatos harmonizáció szükséges a háttér folyamatok esetében. Az állománygyarapítás is párhuzamosan zajlik a két intézményben, de mivel a könyvek nem elkülönítve, hanem egymás mellett jelennek meg a szabadpolcon, a könyvtárosoknak folyamatosan egyeztetniük kell a másik intézménnyel, hogy ki mit szerezzen be. Az olvasóknak az a legfontosabb, hogy a címek sokfélesége a megfelelő példányszámban legyen elérhető, az viszont teljesen mindegy, hogy melyik intézmény pecsétje díszleg bennük. Emellett számos kihívást tartogat a koordinált rendezvényszervezés is, az pedig különösen nehéz feladat, hogy közös informatikai és (Corvina) integrált könyvtári rendszert üzemeltet a két intézmény.

Számos eltérést mutat a két könyvtár. A munkatársak száma a Csorba Győző Könyvtár esetében nem éri el a 90 főt, míg az egyetemi könyvtár közel 130 munkatársat foglalkoztat. A központi hely a Tudásközpont, de az egyetemi könyvtári hálózat kiterjed a kari

könyvtárakra is, míg a Csorba Győző Könyvtár mint megyei hatókörű városi könyvtár, további hat fiókkönyvtárat, három könyvtárpontot és – a kiemelten fontos Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer részeként – 286 települést szolgál ki, valamint két könyvtárbuszuk járja Baranyát. Az egész könyvtári hálózat központjaként, szolgáltatástól függően elosztóként funkcionál a Tudásközpont, amely a látogatói körben is jelentős különbségeket mutat. A két látogatói körnek pedig nem minden esetben ugyanazok a szokásai, viselkedési mutatói. Állandó feladat a vezetők részéről a harmonikus együttélés, együttműködés fenntartása, a konfliktusok megelőzése, és ha már kialakult a nézeteltérés, akkor ezeknek az ellentéteknek az ideális feloldása.

Péterfi Rita (főigazgató, Országos Pedagógia Könyvtár és Múzeum) *Utak és választások egy szakkönyvtár életében* című előadásában az általa vezetett intézmény kihívásai közül emelt ki néhányat, amelyek részben a speciális feladatkörből adódnak, részben általános mai problémák, amelyekkel a könyvtáraknak szembe kell nézniük.

A Könyves Kálmán körüti épületben működik az országos jelentőségű pedagógiai múzeum és a pedagógiai szakkönyvtár, és bár eltérő a profil, az intézményben „árukapszolással” próbálják mindkettőt megismertetni azokkal a látogatókkal, akik csak az egyik helyre jelentkeztek be, például tárlatvezetésre. Igyekeznek elérni, hogy a múzeumi látogatók, csoportok képet kapjanak a szakkönyvtárban elérhető szolgáltatásokról, állományról, illetve aki célzottan érkezik kutatni, az is kedvet kapjon a kiállított tárgyak, eszközök megtekintéséhez.

A könyvtáraknál általánosan jelenlévő problémára is kitért a főigazgató, ez pedig a raktározás. „Ahol van gyarapítás, ott van apasztás is” – ahogy Péterfi Rita fogalmazott. A rendelkezésre álló terek szűkülnek, hiszen az építésnél, a költözéseknél nem feltétlen gondolkoztak évtizedekre előre, így ha van egy standard éves gyarapodás, akkor nagyjából kiszámolható, hogy mikor telik be a raktár. Ha éves statisztikák alapján meg lehet állapítani, hogy évente 160 polcfolyóméternyi hely kell az újonnan beérkező dokumentumok számára, akkor a szabadon hozzáférhető 42 polcfolyó méter elég kevés, és hatalmas dilemmát okoz a könyvtárosoknak. Emiatt mindenképpen szükséges az apasztás gyakorlattá válása, ami módszertani problémákat vet fel, hiszen nem mindegy, hogy egy szakkönyvtári, de akármilyen könyvtári állományból mit szórunk ki. Téma szerint, nyelv szerint, példányszámszökkentés szerint történjen a dokumentumok kivonása? Melyik mennyire fontos? Nagy dilemmák, amelyek kívülről teljesen láthatatlanok, de a könyvtár életéhez ugyanúgy hozzátartoznak, mint a látogatók fogadása. Alapvető cél, hogy azok a példányok, amelyektől megválnunk, máshol otthonra leljenek. De mivel másoknak is ugyanilyen raktározási problémáik vannak, saját beszerzéseik mellett nem feltétlenül tudják vállalni több száz, több ezer ajándékba kapott dokumentum elhelyezését, még akkor sem, ha a témakör iránt érdeklődnének.

Bors Anikó (olvasószolgálati könyvtáros, KSH Könyvtár) a Vörösmarty Mihály Könyvtár olvasótermében, az Olvasószolgálati Szekció keretében tartott előadásában röviden összefoglalta *Lépésről lépésre a statisztika felé – Gamifikáció a KSH Könyvtárban* című pályamunkáját, amellyel 2019-ben elnyerte *Az év fiatal könyvtárosa* díjat, és betekintést engedett a könyvtárban végzett gamifikációs tevékenységének háttér munkáiba is. A gamifikáció – vagyis játékosítás, játékelemek nem-játék környezetben való alkalmazása – remek eszköze a tanulás és a tanítás támogatásának, hiszen a játék által fejlődnek a tanulási készségek, a pozitív élmény pedig könnyebbé teszi a megismerést. Anikó és a

könyvtár három korosztályt hív játékra, mindhármat a korcsoportnak megfelelő, élményalapú ismeretszerzést támogató programmal.

Az óvodáskorúak esetében fontos a közös tevékenység; az ő figyelmük ébrentartásának eszköze lehet a mesélés, a papírszínház és diavetítés. A cél a könyvtár használatának, legalapvetőbb mozzanatainak és az épület tereinek megismertetése, de akár a statisztikába is belekóstolhatnak, természetesen az életkoruknak megfelelő módon. Számolhatnak óvodásokat vagy autókat, miközben felfedezik a kapcsolatot a mindennapok és a statisztika között.

Az általános iskolás korosztállyal való foglalkozás további lehetőség a pedagógusok és a könyvtárosok számára, hiszen a gyermek ekkorra már ismeri a tereket, eligazodik, az önálló olvasás által pedig sikerélményeket is átélhet. Ők már egy kicsit bonyolultabb, irodalmi alapú nyomkereső játékkal is megbirkóznak, amelynek során újabb ismeretekre tehetnek szert, például a könyvtárhasználat terén.

A középiskolás korúak útkeresésének hasznos kiegészítői lehetnek az olvasmányélmények. Az ő figyelmük lekötésére a könyvtár egy összetettebb, Agatha Christie *Három vakagér* című krimijén alapuló szabadulós játékkal készült.

Ahhoz, hogy ezek a tanulást és tanítást támogató programok ne csak a könyvtár falain belül segítsék a fiatalokat, természetesen a pedagógusok és a szülők támogatására is szükség van. Ha ez megvalósul, a ma még a gyűjtemény legnagyobb kötete mellett méredezhető, lelkes óvodásból tizenöt-húsz év múlva egy teljesebb életet élő, tudatos könyvtárhasználó válik, aki az itt megélt pozitív élményeit nemcsak beépíti az életébe, hanem másoknak is továbbadja.

A KSH Könyvtár fokozatos megnyitása a nagyközönség előtt, vagyis hivatali szak-könyvtárból közkönyvtári feladatokat is ellátó szakkönyvtárrá válása egyre szélesebb rétegeket vonz az intézménybe. Fontos, hogy a könyvtár szolgáltatásait ne csak a felnőtt, könyvtárhasználati tapasztalatokkal többé-kevésbé már rendelkező felhasználók vegyék igénybe, hanem a jövő olvasói is. A látogatók számának növekedése és életkori differenciáltsága a programok bővítését eredményezte, a rendezvények sokszínűsége pedig a környék oktatási intézményei számára is vonzóvá tették az intézményt.

A Társadalomtudományi Szekció nyitóelőadásában **Rózsa Dávid** (főigazgató, KSH Könyvtár) a közösségi médiában megjelenő könyves tartalmakat mutatta be, illetve ezekhez kapcsolódó statisztikai érdekességeket láthattunk a diasorokon.

Az mindenki számára nyilvánvaló, hogy az utóbbi évtizedben gyökeresen átalakultak a szabadidő eltöltésének módjai; a különböző közösségi oldalak, okoseszközök használatának elterjedése megváltoztatta a gondolkodásunkat. A rádió, televízió egyeduralmának rég vége, a fiatalabb generáció, de az idősebbek közül is egyre többen „lóganak” a közösségi hálón, használják a népszerű oldalakat (Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, YouTube stb.), gyakran kizárva a való világot, a valós élményeket az életükből. Sokan követnek az interneten más embereket, influenszereket, véleményvezéreket, akik nagy befolyással bírnak a vásárlási kedvünkre. Ha azt látjuk, hogy az idol reklámoz egy terméket, akkor az, még akkor is, ha nem is nagyon figyeltünk oda, beférkőzhet a tudatalattinkba, és előbb-utóbb megvesszük, vagy legalábbis hasonlítani próbálunk a követett személyre. A termékek bemutatásáról szóló videók két nagy csoportba sorolhatók: haul (zsákmány-) és unboxing (kicsomagolás) videók. A videót készítő elenyésző hányada népszerűsít kulturális tartalmakat; döntő többségük a divat, a szépségápolás területén

marad, esetleg trendi elektronikai eszközöket reklámoz. A videók mindössze 3%-a mutat be „zsákmányként” könyvet, képregényt, zenét. Ez döbbenetesen alacsony szám, főleg, ha azt nézzük, hogy ők befolyásolják leginkább a mai tizenéves korosztályt, akik amúgy sem olvasnak sokat, nem vesznek könyvet a kezükbe, és akkor a könyvtárba járást még nem is említettük.

Erre reflektálva pozitívum azoknak az Instagram-oldalaknak a létezése, ahol könyveket használnak művészi kifejezésre, eszközként funkcionálnak festményszerű képek megalkotásában vagy éppen filmek, sorozatok megidézésében. Az oldalak tulajdonosai nem könyvtárosok, de mégis jó, hogy léteznek, van szerepük a könyvkultúra, az olvasás terjesztésében. Hasonlóan fontos, vagy talán még fontosabb a könyves podcastek létezése, térnyerése, amelyek szerencsére már hazánkban is fellelhetők néhány éve: a *Popkult, csajok, satöbbi* mérföldkő volt, a *Könyvesblog* podcastje már nem frissül, de az archívum visszahallgatható, az újak közül pedig kiemelkedik a *Libramore* és a *Lapozz a 99-re*, amelyek már professzionális módon, profi technikai háttérrel készítik a friss tartalmakat. Vannak bennük könyvajánlók, beszélgetések írókkal, fordítókkal, irodalmárokkal, és mindezt színesen, érdekesen tálalják.

Akiknek viszont nagyobb hangsúllyal, nagyobb tömegben kellene képviseltetniük magukat, azok maguk a könyvtárak és a könyvtárosok. Bár vannak olyan intézmények, amelyek az egyes közösségi oldalakon többezres követőszámmal rendelkeznek, de az összlétszámot tekintve még elenyésző a jelenlét, és sokkal több gondosan összeállított könyves bejegyzésre lenne szükség. A könyvtárak egyrészt ajánlhatnak könyveket is, például könyvajánlók formájában, másrészt magukat is népszerűsíteni kellene, hiszen napjainkban egy modern könyvtár léte nem merül ki abban, hogy könyvet lehet kölcsönözni, újságot lehet olvasni. Ehhez megfelelő szakemberekre van szükség, akik látják a mozgatórugókat, a kapcsolatokat, és olyan posztokat, képeket tudnak produkálni, amelyek sok emberhez eljutnak, felkeltik az érdeklődést a könyvtár iránt.

Rózsa Dávid (Fotó: KSH Könyvtár)

Csütörtök délután – a záró plenárisal párhuzamosan – jó néhány érdeklődővel együtt, az Országalmánál gyülekezve vettünk részt a belvárosi sétán. Vezetőnk végigkalauzolt minket Székesfehérvár nevezetességein, miközben azok történetéről és kulisszatitkairól is mesélt. Meglátogattuk a romkertet, ahol királyainkat koronázták; egy kis időre megpihentünk a Kossuth udvaron, miközben végignézhettük a kétóránként megszólaló órajátékot; megcsodálhattuk a Szent István-székesegyházat és a mellette lévő Szent Anna-kápolnát, amelynek tetején egy kereszt és egy török félhold is díszel. Egy újabb hosszú sétát követően, hogy szerencse is érjen minket, megsimogathattuk Kati néninek, a város egykori közismert és kedvelt piaci kofájának a bronzorrát.

Idén is színes volt a program. Székesfehérvár valóban hiteleshelynek bizonyult, a hazai könyvtárügy legnagyobb szakmai beszélgetése és tapasztalatcseréje zajlott itt.

Jegyzetek

1. Nyilatkozat a nemzetközi katalogizálás alapelveiről: http://www.oszk.hu/sites/default/files/ICP_2016_magyarul_blogra_modositott.pdf (2019.07.20.)

